

двостороннього впливу. Відкриваючи нові можливості взаємодії, залишається відкритим питання: які моделі є найбільш дієздатними для створення не формального, а реального соціального результату.

3. Розв'язання протиріч між прагненням побудувати дієвий комунікативний обмін та незрілістю інститутів громадянського суспільства лежить у площині консолідації зусиль з побудови розвинутої інфраструктури публічної сфери з метою стимулювання пошуку оптимальних варіантів поєднання інтересів різних соціальних груп.

4. Необхідність ефективного комунікативного діалогу обґрунтовано викликами часу, що відображені в соціальних, економічних, політичних процесах та необхідності розбудови демократичних цінностей в Україні.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі.

До найбільш перспективних напрямів подальших досліджень проблеми доцільно віднести розробку стратегій практичного втілення у короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому періодах побудови комунікативного діалогу.

Література:

1. Андреева Г.М. Психология социального познания: Учеб. Пособие для студентов высших учебных заведений / Г.М. Андреева. – Издание второе, перераб. и доп. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 288 с.
2. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. N 2939-VI / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314 / електронний ресурс: <http://portal.rada.gov.ua>.
3. Конечкая В. П. Социология коммуникации: учебник / В. П. Конечкая. - М.: Междунар. ун-т бизнеса и упр., 1997. – 304 с.
4. Организационная психология 2-е изд., испр., и перераб. / Под ред. П.К. Власова, С.А. Маничева, Г.В. Суходольского. – СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та; Изд-во «Гуманитарный центр»; Харьков, 2008. – 480 с.
5. Хабермас Ю., «Структурні перетворення у сфері відкритості // Дослідження категорії громадянське суспільство» / Ю. Хабермас. – Львів. – 2002. – 85 с.
6. Gould C. Diversity and Democracy: Representing Differences, in «Democracy and Difference». – Princeton, 1996, p.174.
7. Habermas, J. «The Public Sphere» in Seidman, S (ed.). Jurgen Habermas on Society and Politics. – Boston: Beacon Press, 1973, p. 231.
8. McLuhan Marshall. Fiore Quentin. The Medium is The Message / Marshall McLuhan. - Warfond: The Penquin Press, 1967. – 160 p.
9. Shannon C.E. A Mathematical Theory of Communication // Bell System Technical Journal, vol. 27, 1948, pp. 379–423

УДК 37.014:502/504

Володимир Луканюк

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ЕКОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ В УКРАЇНІ

Обґрунтовано необхідність врахування при розробці державної екологічної політики значення екологічної освіти як чинника екологічного благополуччя населення України. Запропоновано шляхи формування високоєфективної системи екологічної освіти населення України в контексті реалізації Концепції екологічної освіти. Визначено найбільш доцільні форми екологічного навчання та екологічної пропаганди серед населення України. Розроблено практико-орієнтовані рекомендації щодо підвищення рівня екологічної освіченості населення України.

Ключові слова: екологічна освіта, механізми екологічної освіти, державне управління, концепція.

Зараз склалася досить цікава ситуація, коли, з одного боку, в суспільстві є розуміння того, що екологічній освіті і вихованню слід надати пріоритетного розвитку, а з іншого – справа просувається не так успішно, як би хотілося. Усвідомлення того, наскільки важливо берегти природу і дотримуватися встановлених норм поведінки в навколишньому середовищі ще не означає, що це реалізується.

Освіта є допоміжним засобом при вирішенні цілого ряду соціально-економічних та екологічних проблем, що постали сьогодні перед людством. Саме через систему підготовки громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи, їх гармонійного співіснування можливо знайти шляхи розв'язання глобальних екологічних проблем, що мають місце на планеті.

На необхідності запровадження ефективної системи екологічної освіти населення вказується у Законі України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року».

Питання екологічної освіти на даний час досить актуальне. Серед представників природничих наук, які вивчають питання екологічної освіти, можна назвати: В. Н. Кисилева, О. Заржицького, О. Ю. Дмитрук, І. М. Грабинського. Також досліджують цю проблему науковці і громадські діячі: В. К. Сівак, Ю. Г. Масікевич, В. П. Коржик, М. П. Коряк, В. Ф. Череватов, С. Д. Скригунець, В. І. Корольок та інші. Враховуючи актуальність теми, варто зауважити, що екологічна освіта повинна стати обов'язковим елементом наскрізного екологічного виховання і навчання.

В Україні загальна шкільна освіта продовжує залишатися консервативною в плані її екологізації. В основному, екологічні знання здобуваються тільки факультативним шляхом. Існує нагальна потреба подальшого науково-теоретичного обґрунтування шляхів вирішення даної проблеми.

Визначити шляхи забезпечення екологічної освіти та проведення екологічної пропаганди серед населення України, спрямованих на підвищення рівня екологічної освіченості населення в сучасних умовах.

Постановка проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Мета

Затвердження Концепції екологічної освіти (далі – Концепції) є важливим кроком, зробленим Міністерством освіти і науки України ще десять років тому на виконання Постанови Верховної Ради України № 2130-ІП від 7. 12. 02 р. «Про рекомендації парламентських слухань щодо дотримання вимог екологічного законодавства в Україні, напрямів реалізації та вдосконалення екологічної політики», а також положень Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті.

Дана Концепція складається із передмови та десяти розділів, у яких відображено мету та завдання екологічної освіти, її стратегічні напрями, розкрито основні підходи до формування в Україні системи екологічної освіти та виховання через дошкільні, шкільні, позашкільні та вузівські заклади.

Відповідно до Концепції екологічна освіта розглядається як складова національного і громадського виховання всіх верств населення України, а основними механізмами при цьому вважаються: екологічне просвітництво, екологізація навчальних дисциплін та програм підготовки, професійна екологічна підготовка через базову екологічну освіту.

Екологічна освіта – це система навчання, спрямованого на засвоєння основ екології для формування в кожного члена суспільства усвідомлення тісного взаємозв'язку всіх природних і соціальних процесів, необхідності захисту довкілля та його поліпшення, раціонального природокористування.

Екологічна освіта характеризується певними особливостями: її кінцева мета – формування екологічної свідомості та громадської позиції, а не тільки оволодіння певною сумою знань і вмінь; носієм екологічної освіти є все населення країни (планети), а не тільки певні групи людей; екологічна освіта і виховання носять комплексний характер [4, с. 78].

За допомогою зазначених механізмів екологічної освіти передбачається забезпечення умов для формування цілісного екологічного знання й мислення, необхідних для прийняття екологічно обґрунтованих народногосподарських рішень на рівні підприємств, галузей, регіонів, країни загалом із залученням громади.

Як показує досвід, державна політика в галузі екологічної освіти повинна виходити, перш за все, із принципів комплексності екологічної освіти і виховання та неперервності процесу екологічного навчання в системі освіти, в тому числі підвищення кваліфікації та перепідготовки. Особливо слід звернути увагу на інтегративну роль екологічної освіти у всій системі освіти. Екологія повинна стати об'єднуючим елементом у формуванні природоохоронного світогляду суспільства. Слід зазначити, що сьогодні, особливо в системі шкільної освіти, важко виділити будь-яку іншу дисципліну, що претендувала б на цю роль.

Концепція передбачає підготовку фахівців-екологів для різних галузей народного господарства, в тому числі: для освітньої галузі (вчителів, викладачів); для державних органів управління в галузі охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, а також громадських екологічних організацій. Останнє, на наш погляд, є особливо важливим, беручи до уваги ту роль, що сьогодні відводиться в світі громадським організаціям в справі збереження безпечного довкілля.

Відповідно до Концепції виділяють наступні узагальнені рівні екологічної зрілості: початковий (інформативно-підготовчий), основний (базово-світоглядний), вищий профільно-фаховий (світоглядно-зрілий).

Основними стратегічними напрямами розвитку екологічної освіти є: розробка наукових основ неперервної екологічної освіти; поступове поетапне реформування екологічної освіти та виховання особистості на наукових і духовних принципах із урахуванням національних традицій; формування поколінь з новою екологічною культурою, новим екологічним світоглядом на принципах гуманізму, екологізації мислення, міждисциплінарної інтеграції; розвитку міжнародних зв'язків і співробітництва у галузі екологічної освіти і науки, охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів, збереження біосфери і цивілізації.

На основі стратегії розвитку екологічної освіти в Україні пропонуються тактичні завдання, серед яких: розробка й постійне вдосконалення Державних стандартів професійної екологічної освіти; підготовка, підвищення кваліфікації й перепідготовка викладачів екологічних дисциплін, державних службовців, керівного складу підприємств, організацій, установ, підприємців із врахуванням нових підходів; розробка й видання якісної навчальної літератури з екології (підручників, посібників, довідників, словників, методичних розробок) для системи навчальних закладів; розробка й видання екологічної літератури для дітей дошкільного віку; розробка екологічних навчальних та науково-популярних радіо- і телепрограм, екологічних фільмів; залучення громадських екологічних організацій до поширення екологічних знань серед широких верств населення; розробка паспорту спеціальності «Екологія та охорона навколишнього середовища», за яким можуть бути присуджені наукові ступені кандидата і доктора екологічних наук. Слід зазначити, що на сьогоднішній день за дисертаційні роботи екологічного спрямування присуджуються наукові ступені кандидатів, докторів наук у галузі біології, техніки та ін., але не в галузі екології.

Відповідно до Концепції, сучасна екологічна освіта має базуватися на обов'язковості вивчення конкретно визначеної кількості, обсягів природничих і гуманітарних дисциплін на різних ступенях навчання і чітко визначеній оптимальній кількості понять і термінів на кожному рівні освіти, узгодженості і чіткості щодо основних екологічних понять та термінів. Тут, на наш погляд, дуже важливим є не переобтяжувати дітей на початкових рівнях екоосвіти громіздкою термінологією, оскільки це може зменшувати їх бажання до навчання, а натомість використовувати в дитячих закладах та початковій школі найрізноманітніші ігрові форми екологічного навчання та виховання.

Безперервна екологічна освіта та екологічне виховання повинні включати, відповідно до Концепції, дві ланки – формальну і неформальну. До першої ланки відносяться загальна система освіти, яка існує в Україні на таких рівнях: дошкільна, шкільна, позашкільна, професійно-технічна, вища та післядипломна освіта. Друга ланка системи екологічної освіти та екологічного виховання має просвітній характер, формує екологічну свідомість і культуру населення (через засоби масової інформації, релігійні організації, громадські екологічні та просвітницькі об'єднання, партії та ін.).

Дошкільне виховання – найперший рівень, коли головну роль відіграє родинне виховання («материнська школа»). Враховуючи надзвичайну емоційну чутливість малят та дошкільнят, перевага надається емоційно-естетичному сприйманню природи, розвитку естетичних (красиво), інтелектуальних (цікаво), гуманістичних почуттів (рослини і тварини - теж живі організми і мають право на існування) та етичних норм у ставленні до природи [5, с. 10].

Загальна середня екологічна освіта є надзвичайно важливим етапом у системі неперервної багатоступеневої екологічної освіти. За особливостями форм та методів освіти з урахуванням віку дітей, обсягу та рівня їх шкільних знань шкільна освіта охоплює три рівні: початковий – I ступінь (1–3, 4 класи), основний – II ступінь (5–9 кл.) та старших класів – III ступінь (10–11, 12 кл.). Загальноосвітньому навчальному закладу відводиться провідна і найважливіша роль в екологічній освіті і вихованні учнівської молоді. Згідно з Концепцією, ефективним засобом формування екологічної культури, виховання та освіти є екологізація шкільної освіти, яка передбачає включення екологічних аспектів, що пов'язані з основним матеріалом, до складу практично всіх навчальних дисциплін. Цей рівень пропонується для учнів 1–4 класів I ступеня загальноосвітнього навчання. Поряд із екологізацією змісту освіти на основному етапі (II ступінь) для учнів 5–9 класу рекомендується запровадження окремих курсів екологічного спрямування за вибором. І тільки для старшокласників (10–11, 12 кл.), відповідно до Концепції, доцільно включити в інваріативну частину шкільної програми дисципліну «Основи екологічних знань». Зміст цього курсу має забезпечити оптимальне співвідношення основних теоретичних знань і практичних навичок, які необхідні для розуміння місця людини в природі та принципів сталого розвитку, здійснення природоохоронної діяльності.

Екологічна освіта в загальноосвітньому навчальному закладі може бути реалізована за трьома моделями – однопредметною, бага-топредметною і змішаною.

Однопредметна модель передбачає екологічну освіту в рамках окремого предмету (базується на інтеграції навчального матеріалу та інтегрованих методах і формах навчання).

Багатопредметна модель передбачає максимальну екологізацію змісту предметів як природничого, так і суспільно-гуманітарного циклів.

Змішана модель — найбільш перспективна. В ній екологічний зміст представлений як поаспектно у кожному навчальному предметі, так і цілісно в спеціальних інтегрованих курсах, передбачених кожним етапом навчання.

Середня професійна екологічна освіта має базуватися на змісті, формах та методах шкільної екологічної освіти та враховувати особливості впливу на довкілля конкретних галузей народного господарства. Є доцільним створення спеціалізованих середніх навчальних закладів третього ступеня (ліцеї) екологічного профілю в кожному регіоні.

Зауважимо, що необхідність успішного вирішення проблем формування особистостей, здатних автоматично і правильно діяти в демократичних і «дорослих» суспільствах XXI століття, ставить системи освіти перед необхідністю відмовитися від частини фундаментальних гіпотез, змінити центральну парадигму своєї діяльності (стара адаптаційна має поступитися гуманістичній або критично-креативній), а також негайно відновити педологію на розширеній основі нових людинознавчих наук.

У поєднанні з вивченням у школах сучасної теорії «хвиль суспільного прогресу» це дуже полегшить вирішення безлічі національних і глобальних проблем, у тому числі забезпечення виживання людства і його стійкого прогресу [1, с. 29].

Завдання екології в цілому – прогнозування й оцінка можливих негативних наслідків у довкіллі під впливом діяльності людини; поліпшення якості навколишнього природного середовища; зберігання, відтворення і раціональне використання природних ресурсів; відновлення

порушених природних систем, збереження еталонних (чистих) ділянок біосфери; оптимізація інженерних сільськогосподарських, організаційно-правових, соціальних та інших рішень для забезпечення екологічно безпечного розвитку [3, с. 15].

І тому спільні зусилля повинні спрямувати екологічну освіту на виховання та усвідомлення кожною людиною свого місця і ролі в природному середовищі.

В останні роки велику увагу вихованню екологічної свідомості особистості приділяє Всеукраїнська екологічна ліга. Вже майже 10 років велику роботу щодо екологічного виховання й освіти проводить Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, активізували роботу обласні еколого-натуралістичні центри.

Проведення широкомасштабних акцій не тільки покликане залучити до участі в них значної кількості населення, але й несе значний виховний ефект. Прикладом таких акцій можуть служити акції «Чисті джерела», «Дерево життя», «Марш парків», «Пізнай рідний край», «День Землі» та ін., що вже стали традиційними та проводяться в Україні з ініціативи Національного екологічного центру, Українського товариства охорони природи, Всеукраїнської екологічної ліги, Річкової мережі та ін. всеукраїнських громадських екоНУО. Зокрема, у Чернівецькій області ці акції знаходять свій розвиток в діяльності таких екоНУО краю, як Буковинська філія Національного Екоцентру України «Крона», «Зелений світ Буковини», «В гармонії з природою», «Паросток», «Буквиця», «Водограй», обласна організація УкрТОП тощо.

Джерелами фінансування екологічної освіти можуть бути бюджетні кошти, кошти з обласного та районних фондів охорони навколишнього природного середовища, кошти наукових бюджетних та позабюджетних тем, затверджених у встановленому порядку для вузів, кошти українських та міжнародних фондів через систему отримання грантів (багатий і повчальний досвід громадських екологічних організацій), кошти спонсорської допомоги батьків студентів, що вступають до вузу, кошти від дозволеної власної комерційної діяльності, нарешті, спонсорська допомога чи інвестиції комерційних фірм, політичних партій.

Таким чином, створення і розробка навчальних програм для всіх категорій громадян – важлива ланка екологічної освіти, тому повинна складатись з таких блок-елементів:

1. Розробка навчальних програм для дітей дошкільного віку, учнів шкіл, середніх спеціальних закладів, студентів, різних категорій активного населення, включаючи державних службовців, керівного складу рад і депутатів всіх рівнів, керівників і відповідальних осіб виробничих структур усіх форм власності тощо. Цим може бути забезпечена тотальна екологічна освіта.

2. Обов'язкове планове навчання всіх соціально-професійних контингентів населення на базі еколого-просвітницьких центрів, національних природних парків (внутрішні та зовнішні експозиції, еколого-туристські стежки тощо).

3. Впровадження системи проведення обов'язкових практичних екологічних заходів (екологічні чергування, рейди, дозори, різноманітні акції).

4. Проведення виїзних теоретико-практичних семінарів з конкретних екологічних проблем.

В Чернівецькій області прийнята Програма розвитку туризму на період 2011–2016 рр. В контексті цієї програми можна і необхідно розвинути систему ефективного використання еколого-просвітницьких стежок, започаткувавши первинну туристську та натурно-екологічну під-

готовку учнів шкіл, студентів вузів та багатьох категорій дорослого населення.

На наш погляд, обов'язковим елементом наскрізного екологічного виховання і навчання повинна бути пропаганда, основними напрямками якої є:

1. Проведення екологічних слухань з актуальних проблем оптимізації природокористування в обласних та районних центрах в міських та сільських громадах і в усіх навчальних закладах.

2. Видання екологічно спрямованої літератури з основних екологічних проблем кожного краю.

3. Максимальне використання засобів масмедіа із започаткуванням тематичних екологічно спрямованих циклів публікацій, виступів по радіо та телебаченню.

Першим практичним кроком повинно стати розроблення і затвердження Концепції екологічної освіти в кожному регіоні. Не менш важливим є встановлення нормативу відрахувань від обласного фонду охорони навколишнього природного середовища розміром не менше 25 % для використання коштів на потреби екологічної пропаганди і виховання.

Спільними зусиллями потрібно спрямувати екологічну освіту та виховання на усвідомлення кожною людиною свого місця і ролі в природному середовищі, прагнення своїми діями сприяти його оздоровленню, не допускаючи безвідповідальності та злочинного ставлення до природи. Адже поліпшення якості навколишнього середовища не може зводитись тільки до залучення значних капітальних вкладень.

Зберегти і примножити ресурсний потенціал кожної області, забезпечити екологічну стабільність - обов'язок кожного, хто бажає екологічного благополуччя і для себе, і для своїх нащадків.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягають у розробці проекту програми сталого екологічного розвитку гірських регіонів України.

Література.

1. Корсак К.В. Основи сучасної екології / К.В. Корсак, О. В. Плахотнік. – Київ: міжрегіональна академія управління персоналом, 2004. – 338 с.
2. Лук'янова Л.Б. Основи екології / Л.Б. Лук'янова. – Київ: Вища школа, 2000– 327 с.
3. Федоряк М.М. Основи екології / М.М. Федоряк, Г. Г. Москалик. – Чернівці: Рута, 2006. – Частина I. – 2006. – 126 с.
4. Федоряк М. М. Основи екології / М.М. Федоряк, Г.Г. Москалик. – Чернівці: Рута, 2008. – Частина II. – 2008. – 151 с.
5. Екологічна освіта: проблеми і перспективи / Збірник матеріалів Чернівецького обласного семінару. – Чернівці: Зелена Буковина, 2004. – 84 с.

УДК 347.795:656.615

Ольга Ляшенко

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОРСЬКИХ ПОРТІВ

Стаття присвячена державно-правовому регулюванню діяльності морських портів. У ній розкрито поняття державно-правового регулювання, описані моделі управління портами, а також на прикладі України були розглянуті проблеми, з якими стикаються порти, пов'язані з неграмотним і неефективним державно-правовим регулюванням.

Ключові слова: державно-правове, порт-оператор, порт-інструмент, порт-землевласник, концесія, регулювання.

Впродовж багатьох років взаємодія між країнами здійснюється за допомогою транспорту, важливу роль в діяльності яких грають порти. Порти – це стратегічні, економічні об'єкти країни, які вимагають ефективного державно-правового регулювання. Питання, пов'язані з регулюванням діяльності портів, є актуальними і розглядаються на державному рівні, оскільки морські порти є складовими економічної сфери, регулюванням якої займається держава за допомогою різних правових, нормативних актів. В Україні з 17 травня 2012 року діє закон про морські порти, проте він не вирішує всіх проблем, з якими стикається порт у своїй діяльності.

Питання, пов'язані з морським транспортом, з розвитком портової діяльності і їх регулюванням розглядали як зарубіжні, так і вітчизняні учені, такі як: Примачев Н.Т., Магамадов А.Р., Крижановський Г.І, Госс Р.О. Питаннями державного регулювання займалися: Журко А.К., Єгоркін В.І. Велика кількість робіт присвячена формам взаємодії, опису структур, продуктивності, але не розкривають повного аналізу діяльності портів, не описують проблеми, з якими стикаються порти через погане державно-правове регулювання, а також не розглядають правові аспекти в регулюванні їх діяльності.

Розглянути поняття державно-правове регулювання і підвищити його ефективність в регулюванні портової діяльності.

Завдання: виявлення і вирішення проблем, пов'язаних з державно-правовим регулюванням діяльності морських портів.

Поняття державно-правове регулювання за останній час отримало досить широкого поширення, але перевага віддається «правовому регулюванню», яке увійшло до наукового звороту починаючи з 60-х років [8]. Під правовим регулюванням мається на увазі вплив держави на суспільні стосунки за допомогою норм права. Поняття державно-правове і правове регулювання раніше були тотожні, це було пов'язано з іншим уявленням про право.

Вважалося що право – це особлива система юридичних норм. Ці норми залежно від епохи перетворювалися. У первісному суспільстві це були звичаї, яких дотримувалися всі, без виключення. Проте з часом відбувається деформація суспільства, його розшарування, що приводить до протистояння інтересів і зміну регулювальника. Нові соціально-економічні стосунки вимагали нових норм, які б санкціонували і охоронялися державою.

Постановка проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Мета

Вигляд основного матеріалу